

Transkribering: Digitalisering av nationella prov

Lista över medverkande

HM: = Helena Messing Berg

MK: = Magdalena Kågström

AB: = Anders Boman

HM: Hej och välkommen till Skolverkspodden. I det här avsnittet ska vi ägna oss åt nationella prov. Vi ska prata om vilken roll de nationella proven har i skolan idag, och vad det betyder det att lärare särskilt ska beakta dem? Om några år ska digitaliseringen av de nationella proven inledas över landet. Hur är det tänkt att fungera? Och vilka förberedelser är det som krävs? Hur långt har skolorna kommit i sitt arbete med förändring och utveckling, när det gäller digitaliseringen? Vi ska i det här avsnittet höra hur en av landets huvudmän arbetar med de digitala nationella proven och förberedelser. Jag heter Helena Messing Berg och arbetar till vardags med pressfrågor på Skolverket. Idag ska jag leda er genom den här podden. Och med mig har jag Magdalena Kågström, Skellefteå kommun, välkommen.

MK: Tack.

HM: Och Anders Boman från Skolverket, välkommen.

AB: Tack.

HM: Magdalena Kågström, berätta, vad arbetar du med?

MK: Jag är IT-chef för förskola och grundskola i Skellefteå. Jag leder en enhet som ansvarar för nationella digitaliseringsstrategin för skolan, styrdokumentsförändringar, kompetensutveckling, informationssäkerhet och så klart digitalisering av de nationella proven.

HM: Tack. Anders Boman, du är enhetschef på Skolverket. Vad ansvarar du för?

AB: Jag ansvarar för de nationella proven och de nationella bedömningsstöden. Och sedan arbetar jag också i styrgruppen för projektet som syftar till att digitalisera de nationella proven.

HM: Jag återkommer till er strax, men vi ska börja med att lyssna på några rektorer som svarar på frågan, om de har hunnit förbereda sig inför digitaliseringen av de nationella proven?

Nej, det har jag inte gjort än, jag inväntar tydliga direktiv från Skolverket. Jag är väldigt positiv till det, och ser med tillförsikt fram emot när de nationella proven digitaliseras.

Vi har börjat förbereda vår skola för de nya digitala proven, och det är inte bara vår skola, utan det är också hela vår förvaltning.

När det gäller förberedelserna för de digitala nationella proven, så känner jag att vi ändå har påbörjat och jobbar en hel del med det. Vi har använt oss av provsäkra system, kallar de väl det för. Vi har det också ganska bra förspänt när det gäller den digitala miljön, vi har gott om datorer, ett utbrett nätverk, och känner att den delen är vi förberedda i.

HM: Vad säger du Magdalena, känner du igen något av det här?

MK: Ja, jag känner igen just det att det är väldigt olika, allt från de som har börjat planera själva, och de som väntar in tydliga instruktioner.

HM: Anders, tydliga instruktioner från Skolverket hörde vi här?

AB: Ja, jag hör också det faktum att man har kommit olika långt i sina förberedelser, men sedan hör jag också, eller det som jag läser in här, att det som vi kallar för skrivprov på dator, det som blev obligatoriskt i våras, att man ska skriva uppsatserna i svenska och engelska i årskurs 9 och uppåt, jag tror att man ofta blandar ihop det med det som vi pratar om när vi ska digitalisera de nationella proven om några år.

HM: Ja, vi ska återkomma till det här med uppsatsskrivningarna digitalt om en liten stund. Vi kan konstatera i alla fall att de digitala nationella proven kommer att bana väg för digitaliseringen inom skolväsendet. Anders, hur skulle du vilja beskriva de nationella provens roll i skolan?

AB: De har förändrats över tid väldigt tydligt. Vi har haft den här typen av standardiserade prov sedan 40-talet, och när jag som är född på 70-talet gick på gymnasiet till exempel, då var det ett styrande syfte. Då fick jag och mina klasskamrater eller vår lärare inte avvika i sin betygssättning från vad vi presterade på det så kallade centralprovet. Så det styrde alltså betygen. Sedan -94 när vi har börjat prata om nationella prov, och vi har gått in i ett målstyrt system, så har det faktiskt också efter dess haft olika syften. Det har varit formativa syften, det har varit att konkretisera kursplanen och det har varit betygsstödjande syfte. Men sedan förra året så har regeringen varit väldigt tydlig med att nu är det ett syfte med proven, och det är att de ska vara betygsstödjande.

HM: Regeringen har ju slagit fast att resultaten från den nationella proven särskilt ska beaktas vid betygssättningen. Vad menas med det?

- AB: Det betyder att du kan inte bortse från resultatet på det nationella provet. Det ska vara det enskilt viktigaste betygsunderlaget, men ändå bara en av pusselbitarna. Även om det är den viktigaste pusselbiten.
- HM: Kan det finnas några planer på att återinföra relativt betygssystem med det du säger nu?
- AB: Vi kan konstatera i flera rapporter som Skolverket ger ut, att vi har bekymmer med olikvärdigheten vid betygssättning i Sverige. Och i den så kallade betygsutredningen som regeringen har tillsatt, så har man fått ett tilläggsuppdrag, att titta på hur man kan arbeta med den här frågan. Men även på Skolverket, så undersöker vi hur vi kan komma åt problemet med olikvärdig betygssättning.
- HM: Men inga planer på något relativt betygssystem?
- AB: Några sådana planer finns inte, men vi behöver arbeta med frågan och undersöka frågan.
- HM: Just nu pågår Skolverkets arbete med att revidera kurs- och ämnesplaner. Har det arbetet någon betydelse för de nationella proven?
- AB: Ja, i den meningen att provens construct som vi kallar det för, är just kurs- och ämnesplanen. Det är det vi gör prov av. Så förändras kursplanen eller ämnesplanen så förändras också provet. Men det stora utvecklingsarbetet runt de nationella proven, utöver att de då ska få en digital form, det går tillbaka på ett ramverk som vi har beslutat om, där vi ska göra proven ännu mer valida och ännu mer reliabla.
- HM: Den här förändringen som du pratar om, vad består den i, och hur kommer det att märkas?
- AB: Ja, förhoppningsvis på att vi kommer helt enkelt att göra ännu bättre prov. Men också att det kommer att bli en enhetlighet bland de nationella proven. För alla de ämnena som vi har nationella prov i, de har tagits fram vid olika tider med olika syften som jag nämnde tidigare. Och lärarna kommer att se bättre prov som kommer att vara mer enhetliga över ämnesgränserna skulle jag säga.
- HM: Detta om nationella provens roll just nu. Om vi går tillbaka till digitaliseringen av de nationella proven, och det här är något som förstås kommer att ställa särskilda krav på huvudmännen och på skolorna, både organisatoriskt och vad gäller digital beredskap. Vi ska lyssna på ett par rektorer igen, om vilka utmaningar de ser.

Det råder stor oro runt kapaciteten på det trådlösa nätet, hur mycket det kommer att kräva. Och det är egentligen inte bara det trådlösa nätet, utan det blir hela Lunds nät.

Hur många gånger man än provar och tränar i förväg, så ska det funka just då när man ska göra det också.

[musik]

HM: Ja, hur mycket man än provar så ska det fungera när det väl gäller, hörde vi här bland annat. Hur arbetar ni i Skellefteå kommun för att förbereda skolorna inför de digitala nationella proven, Magdalena?

MK: Vi har ju sett Skolverkets filmer och tagit del av SKL:s vägledning, haft information på ledarträffar, i nyhetsbrev. Sedan har vi haft en tät dialog med IT-avdelningen, för de är ju jätteviktiga för att det här ska fungera. Vi har pratat om prestandakrav på den digitala utrustningen, att vi har en bra identitetsfederation, hur nätverkets prestanda ser ut. Och för att skolorna ska öva, vara förberedda lite på hur det kan vara att arbeta med digitala prov, så har vi faktiskt införskaffat ett verktyg bara så att de kan öva, förbereda sig lite.

HM: Vilka utmaningar ser ni som de största?

MK: Utmaningen är just den här rädslan, att det är då och då. Att det ska funka för alla just då. Alla elever, inte bara i Skellefteå utan i hela Sverige.

HM: Vi ska höra ett par rektorer till.

Våra elever på vår skola, de har alla en egen ipad, det tror jag inte är något problem. Däremot kanske man måste skaffa tangentbord. Sedan också se till att tekniken och wifi på skolan funkar bra. Just vid provtillfället i alla fall.

Det jag funderar kring när det gäller digitaliseringen, det handlar väldigt mycket om vad som händer med de elever som behöver kompensatoriska hjälpmedel. Det vi har förstått är att de nationella proven också kommer att ske samtidigt via webben. Då har vi elever som har särskilda behov som behöver kompensatoriska hjälpmedel, och det kan vara allt från en längre provtid till att få använda olika hjälpmedel. Där känner vi väl att vi inte riktigt vet hur det ska fungera.

HM: Ja, Anders, det var två funderingar här, dels över tekniken, och dels över kompensatoriska hjälpmedel. Vad har du att säga om dem?

AB: För det första vad gäller tekniken, så är det riktigt att vi har gått ut med att vi ser att hörlurar kommer att behövas. Och också om man har ipads, att man har externa tangentbord. Det handlar om likvärdighetsskäl, så att man får samma upplevelse. Eleverna får samma upplevelse när man gör provet. Vad gäller den andra rösten kring anpassningar, så ser ju jag det här som en av styrkorna i det här projektet, att man kommer att kunna göra anpassningar i tekniken som pappret inte klarar av. Så där har jag goda förhoppningar om att vi kommer att göra ett bra arbete.

HM: Vad ser du annars som det viktigaste som skolorna behöver tänka på just nu?

AB: Man kanske kan dela upp det här i tre spår. Dels för det första organisation och kompetens, och sedan tänker jag synlig teknik och infrastruktur. Och för det tredje också osynlig teknik och infrastruktur. Om man går igenom de tre sakerna då, så tänker jag organisations- och kompetensmässigt, så kommer man att behöva göra självskattningar. Hur mår man i digitaliseringsarbetet? Och det kan man ju göra bland annat genom LIKA, som SKL har tagit fram, men också kortvarianter, mer skraddarsyddade för digitala nationella prov som vi själva på Skolverkets hemsida kommer att visa. Här kommer också organisationsmässigt att uppstå nya roller, eller åtminstone ny kompetens i gamla roller. Till exempel provvakten kommer ju behöva kunna hantera den här provplattformen och kunna övervaka provet, det behöver man inte göra idag. Som ett exempel. Så den organisationen kommer man att behöva se över. Men det är lite svårt att göra ännu, för vi har inte rullat ut allt som vi ser kommer att behöva vara på plats om några år. Synlig teknik, det tycker jag att just den här rösten var inne på, man behöver en device per elev som ska skriva provet. Så långt har vi alla kommit. Men utöver hörlurar och externa tangentbord till surfplattor, så behöver man ju också ha tillräckligt med accesspunkter, och att internet ska kunna fungera. Det där är svårt att reglera från Skolverkets håll, för det beror på hur tjocka väggar man har i skolan, hur verksamheten i andra klassrum runt om som skriver proven, hur många det är som surfar där och så vidare. Så där tror jag att huvudmannen behöver ta ett ansvar och göra ett kapacitetstest, för att se att det fungerar. Och för det tredje, den här osynliga tekniken, det är den jag tänker att den är allra svårast att komma åt. När vi hör med rektorer och lärare, så är man ju inte särskilt intresserade, eller åtminstone de flesta är inte särskilt intresserade och kompetenta på området, federationslösning, identity provider, och hur man nu ska logga in i provtjänsten. Men de bitarna, de måste huvudmannen också ta ansvar för. Alltså hur man säkert loggar in i den här provtjänsten som vi kommer att skapa.

HM: Federationslösning, vad menar du med det?

AB: Det innebär alltså att eleverna finns i skolans databas, men genom en federation då, att man litar på varandra, så svischar man in de här användarna i den tjänsten som Skolverket sätter upp. Men då krävs det också att man har uppdaterade register, och att vi har samma standard på eleverna, och att vi då känner igen vilken elev som ska ha vilket prov. Hela den här då som jag kallar för den osynliga infrastrukturen, den tror jag inte är riktigt testad och heller inte riktigt väl känd på skolan. För skolor jobbar vanligtvis inte med sådana frågor.

HM: Ja, Magdalena, hur ser du på det här ansvaret från huvudmannen?

MK: Jag tänker att det är viktigt att alla skolor där ute och rektorer känner, att det inte är deras enskilda ansvar, utan skicka passningen uppåt till huvudmannen. Hur tänker ni förbereda

det här, hur har ni tänkt lösa det här för oss?

HM: Är det krångligt och tufft, får du den uppfattningen, för skolorna?

MK: Ja, jag känner att flera skolor famlar nog lite grann, i hur ska vi greppa an det här. Vad är det egentligen vi ska göra?

[musik]

HM: Från halvårsskiftet 2018 infördes krav på att uppsatsdelarna i svenska, svenska som andraspråk och engelska i årskurs 9 och uppåt, ska utföras digitalt. Det här är ett första steg mot att arbeta digitalt med nationella prov. Anders, vad innebär det att skolorna ska genomföra uppsatser digitalt?

AB: Det innebär att de här uppsatserna ska på något sätt skrivas digitalt, och inte med papper och penna. Och att bedömningen ska ske avidentifierat. Det vill säga läraren ska inte i bedömande stund veta vilken elevs uppsats som man tittar på. Och det här är någonting som jag tror att ganska många skolor har gjort under några år, men för vissa var det helt nytt. Det som är viktigt att tänka på är att hålla isär det här som vi kallar för skrivprov på dator då, sen förra året, med digitaliseringen av de nationella proven. För om man inte gör det, då kanske man riskerar att gå miste om att inte förbereda sig på det viset som den så kallade riktiga digitaliseringen av nationella prov kräver.

HM: Ja, det är ju två skilda saker, hur har det gått då med uppsatsskrivning digitalt?

AB: Vi gjorde en, vi frågade alla rektorer som beställer nationella prov om det. Och enligt den undersökningen så har det gått bra. 80 % var nöjda med hur det här fungerar, och 50 % valde att använda ett digitalt provverktyg för att hålla ordning på det här, och det verkar ha gått fint på de flesta ställen. Inte på alla, men överlag såg det väldigt bra ut.

HM: Och Skolverket följer det här med stort intresse?

AB: Ja, det finns ju ett lärande för oss i det här, och för skolorna då naturligtvis, inför att vi ska digitalisera proven om några år.

HM: Hur har det gått för er Magdalena, med uppsatsdelarna digitalt?

MK: Ja, det har gått jättebra. Vi hade en farhåga innan, om näten hos oss skulle hålla, om vi tänker att 900 elever hos oss skulle logga in samtidigt. Men vi hade en tät dialog med IT som utökade nätverkskapaciteten, vi har ju då ett provverktyg inhandlat. Vi hade utbildningstillfällen, vi hade centralt bestämt till exempel, så här gör du med namnstandard, inställningar, låst skrivvyta, allt för att underlätta. Men sedan är det nog så viktigt, påminnelse, att det ska finnas lånedatorer på skolan om några inte fungerar, extra skarvsladdar kan vara bra om det riskerar att batteriet är nära att dö ut, och så har vi även extra beredskap på vår IT-avdelningen för de aktuella provdatumerna, så att de ska veta

direkt vad det är som gäller när skolorna felanmäler.

HM: Detta om uppsatsskrivningarna digitalt. Icke att förväxla med att alla nationella proven ska genomföras digitalt. Om vi återgår till det, hur kommer proven att förändras, i och med att de blir digitala? Vi vet ju inte exakt hur de kommer att se ut i digital form, men vi vet däremot en hel del om hur hanteringen av proven kommer att gå till. Anders, kan du berätta om hur proven kommer att genomföras i digital form?

AB: Ja, först vill jag nog säga att den som tror att man kanske kliver in i någon virtuell futuristisk värld när man loggar in på den här tjänsten, kommer kanske att bli besviken. Vad vi fokuserar på är att ha valida och reliabla prov, så frågeformaten och hur proven är utformade kommer förhoppningsvis inte att vara någon stor överraskning. Det som jag ser kommer att bli positivt när vi har de här digitala proven, det är dels hur vi enklare kan distribuera och hantera proven, och samma sak på skolorna då naturligtvis. Och hur vi kan hantera data och resultatinsamling, men inte minst med elever med funktionsnedsättningar, vad tekniken kan erbjuda vad gäller att göra särskilda anpassningar. Det tror jag kommer att bli en stor fördel mot nuvarande system.

HM: Vad tror du Magdalena är de stora positiva effekterna?

MK: Jag tror extra anpassningar är jättebra, men sedan det Anders är inne på, den här minskade administrationen. Resultatinsamling. Det kommer ju att bli ett jättelyft.

HM: Har du fler positiva saker att nämna?

AB: En förhoppning från min sida inte att förglömma, att man förhoppningsvis, vi kommer att få bukt med den här typen av otillåten spridning som har plågat oss under de här åren. Det känns ganska bra.

HM: Många undrar ju varför det här med digitaliseringen av nationella prov ska behöva ta flera år. Behövs det, Anders?

AB: Till att börja med att ta fram ett nationellt prov, som håller måttet, så tar det med alla kända fakta, två år ungefär. Det ska prövas ut på många hundra elever, och det ska bli det här redskapet som verkligen kan stödja lärarna i betygssättningen. Det här IT-projektet saknar nog förmodligen motstycke i utbildning Sverige genom alla tider. Här finns det en massa olika beroenden, som vi måste ta hänsyn till, och även skolorna ska ju vara klara att kunna logga in i den här tjänsten. Det räcker ju inte med att den finns där. Så sammantaget är det här ett jättestort projekt, och ska det bli bra, ska det vara kvalitet och ska det vara säkert, då tar det tid.

HM: Det är många år av förberedelser helt enkelt.

AB: Ja.

HM: Men när det är klart, då kommer det att bli väldigt bra och vi kommer att se mycket positiva sidor av det. Magdalena, vad tänker du, blir man otålig och vill komma igång med det här arbetet?

MK: Ja, man vill ju gärna komma igång med arbetet, men efter att tidigare ha fått höra en dragning om hur komplext det är, så har jag full förståelse för att det tar tid.

HM: Att det kommer att ta flera år?

MK: Ja.

[musik]

HM: Jag får tacka er, Magdalena Kågström och Anders Boman för att ni delade med er av era erfarenheter och tankar kring de nationella proven och vad som händer när de blir digitala. Ni som har lyssnat, håll gärna utkik på skolverket.se där ni kan hitta all uppdaterad information om det här stora utvecklingsarbetet med digitala nationella prov. Vilka förberedelser som behöver göras. Tweeta gärna era funderingar och frågor till oss med hashtaggen #skolverkspodden. Tala gärna om i dina tweets vad du vill att vi ska prata om framöver i Skolverkspodden. Tack för att ni lyssnade.